

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Цикл наукових праць

**СЕМІОТИКА ПРАВА ЯК ПАРАДИГМА СУЧАСНОГО
ПРАВOROЗУМІННЯ**

Павлишин Олег Володимирович

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри філософії права та юридичної логіки
Національної академії внутрішніх справ

РЕФЕРАТ

Київ – 2021

Актуальність теми. В умовах сьогодення перед українським суспільством постало чимало гострих питань, одні з яких є актуальними для всієї світової спільноти, а інші – відображають проблеми вітчизняного державотворення. Марксистська філософія вже перестала бути монополістом у трактуванні причин і напрямів суспільного розвитку, однак її альтернативи поки що занадто слабкі, щоб становити конкуренцію цьому вченню у сфері суспільної практики, тоді як виклики часу спонукають до віднайдення нових продуктивних підходів. Одним із таких є семіотичний (семіологічний) підхід до вивчення розмаїття вимірів людського буття.

З огляду на теоретичну традицію та практичну значущість семіотичних досліджень правового буття, вони потребують належного методологічного й інструментального забезпечення, формування відповідного категоріального апарату. Складність і багатогранність правової реальності як системи, пронизаної численними соціальними й культурними зв'язками, засвідчує потребу дослідити теоретичні надбання інших наук, активно використовуючи різні міждисциплінарні підходи (зокрема семіотичний) у філософсько-правових пошуках, які спрямовані не лише на формування теоретичних засад інтегративного праворозуміння, спроможного розв'язати проблеми сучасної правової теорії, а й на визначення напрямів удосконалення правової діяльності, оптимізації правозастосування, підвищення ефективності юридичної кваліфікації та діяльності системи правоохоронних органів загалом, реформування правової освіти в умовах масштабних соціально-політичних перетворень, посттоталітарної трансформації права та влади в українському суспільстві.

Сьогодні можна впевнено стверджувати, що семіотика права здобула світове визнання: щорічно в різних країнах відбуваються засідання круглих столів, виходить друком міжнародний журнал із семіотики права, затребуваними стають інші форми координації роботи дослідників у цій галузі.

Водночас праць, які висвітлювали б відповідну традицію на пострадянському просторі, небагато, тоді як і семіотичні дослідження, і правова наука, і юридична практика в країнах колишнього соціалістичного табору мають власну специфіку, порівняно із західними. Конститутивні проблеми семіотики права як галузі знань також потребують розроблення та обґрунтування.

Зміст роботи. За змістом циклу наукових праць, робота над яким тривала понад п'ятнадцять років, сформовано теоретико-методологічні засади семіотики права як парадигми філософсько-правового пізнання, визначено можливості використання семіотичного підходу до аналізу елементного складу правової реальності задля окреслення напрямів реформування правової системи України та пріоритетних шляхів удосконалення правової діяльності.

Наукова новизна полягає в тому, що цикл наукових праць є першим в Україні комплексним дослідженням семіотики права як парадигми сучасного праворозуміння, що дає змогу розглядати правову реальність як знакову систему, визначити основні напрями оптимізації та інтенсифікації правозастосовної діяльності.

Основні наукові результати, які відповідають вимогам наукової новизни:

1) обґрунтовано, що семіотика права є теорією, у якій право розглядають як засіб зберігання, опрацювання та передавання семіотичної інформації в суспільстві, галуззю міждисциплінарних досліджень права як знакової системи, специфічною знаковою організацією правової дійсності, а також методологічною парадигмою новітнього філософсько-правового дискурсу, який тяжіє до інтегративного праворозуміння;

2) з'ясовано структуру семіотики права, виокремлено в її складі правовий синтаксис, правову семантику та правову прагматику, визначено основні її функції (світоглядну, методологічну, символічно-відображальну, праксеологічну, прогностичну), окреслено систему міждисциплінарних зв'язків семіотики права як галузі знань;

3) встановлено, що єдність структурно-функціональної організації всіх форм суспільної свідомості (права, політики, моралі, релігії) є вихідним методологічним принципом семіотики права;

4) у контексті семіотико-правового підходу схарактеризовано знаково-символічні особливості організації основних рівнів правової реальності (ідеї права, закону та правового життя) і правової системи (правової культури, правосвідомості, правореалізації, зокрема правозастосовної діяльності);

5) доведено, що ідея миру є складовою ідеї права як знакової конструкції;

6) продемонстровано координацію семіотико-правових досліджень запитами правової праксеології на прикладі проблеми оптимізації правової діяльності;

7) сформульовано визначення поняття правового знака (матеріального предмета, що слугує представником іншого предмета, властивості або відношення та використовується для отримання, зберігання, опрацювання та передавання інформації, яка має правовий характер), а також правової знакової конструкції (стійкого та змістовно цілісного поєднання правових знаків, яке має самостійне правове значення), опис їх структури й видів;

8) проаналізовано семіотико-правові аспекти правосвідомості, правової культури, правової освіти, правоутворення, правового регулювання, безпосередніх форм реалізації норм права, правозастосування;

9) обґрунтовано солідаризм як ідейно-доктринальну основу суспільних перетворень і трансформації права в Україні;

10) визначено основні проблеми реформування правової системи України, окреслено шляхи підвищення ефективності правотворчої, правозастосовної та правоохоронної діяльності як знакових елементів правової реальності в контексті реалізації світоглядних передумов забезпечення національної безпеки.

Практична значущість та обсяг впровадження роботи полягають у тому, що відповідні положення, висновки та рекомендації враховано й мають перспективу подальшого впровадження:

– у *правотворчості* – для формулювання засад правової політики та реформування правової системи України, під час розроблення нових нормативно-правових актів з метою вдосконалення чинного законодавства (довідка Інституту законодавства Верховної Ради України від 05 червня 2018 р. № 22/266-1-15);

– у *правозастосуванні* – для підвищення ефективності та оптимізації діяльності суб'єктів застосування норм права;

– у *правоохоронній діяльності* – для оптимізування взаємодії органів і структурних підрозділів Національної поліції, а також удосконалення науково-методичного забезпечення функціонування правоохоронної системи України (акт впровадження Департаменту карного розшуку Національної поліції України, акт впровадження Головного слідчого управління Національної поліції України від 17 грудня 2018 р.);

– у *науково-дослідній роботі* – сформульовані та викладені положення, узагальнення, висновки й рекомендації утворюють підґрунтя для подальших наукових розробок у галузі методології правознавства, мають загальнотеоретичне значення для розвитку сучасної філософії права, галузевих і спеціальних юридичних дисциплін, стимулюють становлення семіотики права як самостійної науки (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 12 березня 2018 р.);

– в *освітньому процесі* – викладені в дисертації положення використовують під час підготовки навчальних і навчально-методичних посібників із філософії права, теорії держави та права, соціології права, а також під час викладання відповідних навчальних дисциплін у закладах вищої освіти

(акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 16 березня 2018 р.).

Досягнутий ефект. Цикл наукових праць отримав схвальні відгуки вчених, зокрема, у фахових виданнях з юридичних наук опубліковано рецензії: Бочаров Д. О. Уроборос III, або Семіотичний трикутник і Герменевтичне коло. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 2 (16). С. 398–402; Бочаров Д. О. Уроборос III, або Семіотичний трикутник і Герменевтичне коло. *Соціально-правові студії*. 2019. Вип. 1 (3). С. 145–150.

Захищено дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.12 – філософія права: Муранова В. В. «Філософсько-правові засади міграційної політики як чинника розвитку громадянського суспільства в Україні» (2013).

За матеріалами циклу наукових праць: проводять заняття в системі підвищення кваліфікації на базі Національної академії внутрішніх справ для слідчих та оперативних працівників, інспекторів підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України; розроблено програму дисципліни «Філософія праворозуміння та логіка юридичної аргументації» для здобувачів вищої освіти освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» за спеціальністю «Право» (081); розроблено навчальну дисципліну «Семіотика» для підготовки здобувачів освітньо-наукового ступеня вищої освіти «Доктор філософії»; проводять заняття з навчальних дисциплін «Філософія права», «Юридична логіка» та інших, а також удосконалюють зміст їхнього навчально-методичного забезпечення.

Досягнутий ефект у практичній діяльності правоохоронних органів полягає в удосконаленні наукової організації їхньої роботи, сприяє раціональному й ефективному використанню сил, засобів і ресурсів.

Кількість публікацій. Цикл наукових праць охоплює 101 найменування, з яких: 2 (дві) – монографії; 5 (п'ять) – підручники (у співавторстві);

9 (дев'ять) – навчальні посібники (у співавторстві); 6 (шість) – твори, що мають авторське свідоцтво (у співавторстві); 27 (двадцять сім) – наукові статті, опубліковані у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук; 11 (одиннадцять) – наукові статті в енциклопедичних виданнях; 2 (дві) – наукові статті в міжнародних виданнях; 36 (тридцять шість) – тези виступів на конференціях, круглих столах та інші публікації, які засвідчують апробацію наукових досліджень; 2 (два) – автореферати дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата та доктора юридичних наук.

Згідно з даними пошукової системи Google Scholar, загальна кількість реферованих публікацій Олега Павлишина – 63, загальна кількість цитувань наукових праць, що належать до циклу, – 242, h-індекс = 8, i10-індекс = 6.

Професор кафедри філософії права

та юридичної логіки

Національної академії внутрішніх справ,

доктор юридичних наук, доцент

Олег ПАВЛИШИН

____. _____. 2021